

Михајло Костић – у рингу без конопаца

Представа Крстарице Ауроре Академског позоришта готово нас уверава како је један аматерски ансамбл (због негативних импликација ове речи, можда је боље рећи непрофесионални), у стању пре него професионални да дâ симпатични и прихватљиви облик комаду из Октобарске револуције, оптерећеном шаблонизираним слоганом из 1917, статичним ликовима и динамичним заплетом који изненада почиње тек у другој половини трећег а нагло се завршава у првој половини четвртог чина.

Поред несумњивих драмских и литерарних слабости, међутим, Крстарица Аурора носи у себи елементарну свежину једног великог узбуђења и ентузијазма који је не једном нашао своју форму у фељтонистичкој декларативности. Представа је свакако глумачки аматерски (сада у негативном смислу) имала падова, али су за публику и за коначну оцену трупе Академског позоришта далеко интересантнији њени успони. Тако је Гудим – неотесани, паметни, енергични председник Бродског комитета, руски Мартин Идн у данима Револуције – добио веома доброг и добро одабраног тумача у Михајлу Костићу. Глумац значи нешто реално – не фиктивно, театарски – кад изађе на сцену.

Он лик треба тек да направи; његова појава саопштава прве, врло значајне појединости о лику. Ако назовемо то сценским шармом, или индивидуалношћу – и сценски шарм и индивидуалност треба признати Михајлу Костићу. Полазећи од ове елементарне допадљивости он је веома лепо правило свој мартиновски и револуционарни лик на тексту који га често присиљава да говори ствари којима би лакше било наћи место у прогласу него у драми. Врло неодређено и врло несигурно дође се наслутити једна Костићева особина која управо произилази из претходне. Најприближније би било рећи да Костић воли себе на сцени – свој глас, појаву, покрет који је измислио – до те мере да у глумачкој нарцисоидности заборавља на човека кога игра. “Мерсо, по мом схватању, – писао је Албер Ками – није дакле, бедник, већ један голи човек, заљубљен у сунце без сенки. Далеко од тога да у њему нема никакве осећајности, њега покрећу е страст, дубока самим тим што је истрајна, према апсолутном и истини.

Та истина је још сва у порицању истине о томе да човек постоји и да осећа, али без које никаква победа над самим собом и над светом никад неће бити могућна. Не бисте много погрешили ако бисте у Странцу видели повест о једном човеку који, не заузимајући никакав херојски став, пристаје да умре ради истине. Догодило ми се да кажем и то, опет као парадокс, да сам покушао да у овој својој личности представим јединог Христа кога заслужујемо. Схватићете после ових мојих објашњења, да ја то нисам казао у каквој богохулној намери, него само с мало ироничном љубављу коју један уметник има право да осећа према личностима које је створио.” Управо таквог Мерсоа, “заљубљеног у сунце без сенке”, тумачио је и живео, бљештавим унутрашњим сјајем, наш Михајло Костић. Суздржавајући и ритмове и слапове драмског текста, наш глумац се предавао, на махове, благој театрализацији, чиме је литерарност Камијева романа учинио превасходно драмским и лирским предивом. Иако у представи у “Бојану Ступици” није било оне опојне, колико чемерне атмосфере коју би Мерсо избегавао, наш тумач медитеранског апартејда имао је заводљивости и лежерности у свезадатој роли.

Нешто одвећ древно и нешто одиста модерно, вејало је из Костићевог Мерсоа, који је убрзо постао митском глумачком персоном. Улогу дописаног лика и достигнутог сензибилитета оствариће Михајло Костић у драми Џејсона Килера Ех, то време такмичења, једној врсти столеапашовског модерног репертоара. Некадашњи другари у победи “по сваку цену” и “циљ не

бира средство”, садашњи доколичари, поражене и губитничке генерације, нашли су тумаче у београдским глумцима одговарајућег узраста и одговорног израза: Марку Тодоровићу, Стојану Дечермићу, Влади Велисављевићу, Милану Гутовићу и Михајлу Костићу. У овој рељефној и заокруженој представи редитеља Димитрија Јовановића, а са мало реплика, овејаног циника који је схватио беду и јад холивудског слогана “девојке и кошарка”, испунио је Михајло Костић тананим и вибрантним средствима. Својом миметичком глумом, грчевитих пауза и срушених илузија, Том Михајла Костића преобликовао се у патолошког, лажно оствареног кошаркашког аса и лакомог сујетника, који постаје свестан свих својих пораза. У репертоарском “нереду” улога које ће, касније, замашније и захтевније остваривати Михајло Костић на сценама Југословенског драмског позоришта, а понекоју ролу у Атељеу 212, и ових сезона у Театру Звездара – било је ипак унутрашњег глумачког реда, заноса, узлета, спорнијих и несигурнијих.

Михајло Костић, са популарнијим надимком Пљака, биће означен као најосетљивије дете које се икада појавило на престоничким сценама, и биће љубимац бардова: Миливоја Живановића, Виктора Старчића, Љубише Јовановића. Са паузама, које нису нарушавале његово достојанство, играо Михајло Костић – у рингу без конопаца 55 је најчешће жестоке момке из америчких психо–драма и са душановачке, још увек клизаве и ровите, калдрме. Његови момачки карактери, обузети комплексом неуклапања, и неуклопљености, отуђености и одрођености, имаће покриће у ваљано постављеним представама. У краткотрајној слави спектакла Кад су цветале тикве, Драгослава Михајловића, наш ће “жестоки глумац” играти Столета Апаша, душановачког локалног разбојника јаким шакама и нежног срца. Одрастао раније од свог пајтоса и другара – Љупчета шампиона (Мише Јанкетића), овај ће грешник и отпадник нове генерације Титових пионира, бити коловођа, капо, даса и делија, са психолошким нијансом и социјалном корелацијом која је драма сама по себи. С чудесном штедљивошћу изражајних средстава, а са нечим филмски изостреним, аленделоновски устумараним на малом простору, Костићев Столе Апаш биће једна атрактивна, од чврсте грађе и нежне битанге типично наша, домаћа улога, “наше горе лист”. Друга рола о којој сам у неколико махова хтео да кажем прегршт речи а да ноту открића истовремено ретуширам једном дилемом, нажалост, није довољно играна ни разигравана да би порасла у себи самој. Рола припада младом уметнику, експресивном и у врсти градске романтичарско–снагаторске црте изразит прикладном Михајлу Костићу, у драмском првенцу Васка Ивановића Ко пуца отвориће му се. Пошто је желео да изађе из средњег тона и да се не повинује драматуршким циљевима, него егоистичном портрету усамљеног јуноше који долази у сукоб са средином, Костић је најбољи био у монологу, додуше мутном, нетачно писаном као исповест, и у дијалогу са Лином (Вера Чукић), дакле у краткој, лирски прожетој сцени. Интимна драма младића Мома није исцрпена текстом, али је Михајло Костић, вођен експресијом коју је већ окушао на филму, успео да у грчевитом тапкању по хотелској соби и очајању које превазилази фрајерски жаргон “малог провинцијског пакла” достигне сензацију обрачуна са собом и да, шта више, постигне неколико тактова сурове тужбалице.

Међутим, за узлет овог природно горкогордог талента, коме далеко више пристаје оштро око пртене кошуље него наранџаста мајица Џемса Дина, био је потребан дубљи, разноврснији, драматуршки оправданији текст и сложенији однос према Лини са једне и Риђем са друге стране. Ако би кренуо у нову драму о данашњим “сувишним младићима”, и ако би је лишио провокација за рачун самосталнијег драматуршког лика, Васко Ивановић би најпре могао да има на уму необуздани, емотивни дар Михајла Костића. Што Костићев Мом носи нејединство сценског израза не мали је грех, вероватно изазван брзином рада, и редитеља Бобе Марковића. Уосталом Костић тек треба да добије и текст и редитеља. И још нешто, као задатак младом глумцу: језик, сценски очишћен и грлом пропеван, не грчевит и захуктан без мере. У идућој сезони, која сигурно рачуна са домаћим текстовима, Ивановићева драма свакако ће и даље бити посећивана у новој згради Атељеа 212. Костићу зато треба препоручити да оплемени

откуцаје и експлозије своје роле, и да са њоме порасте. И он је одиста порастао, тачније узрастао улогама у модерном енглеском драмском задатку, и ролама чисте, бритке експресије у Колубарској битки Добрице Ћосића и Српској драми Синише Ковачевића. Са жаром и визуром Михајло Костић је одиграо Кајафу Анђелковића, и начинио је од своје улоге лепу и упечатљиву минијатуру. Као што ће са симболичким, поетичким слоганима изградити “мајора свију војски и војни” српске, косовске драме, у себе згрченог и занесеног феникса, чија рука лети високо, а пловна дубина бића укопава са дубоко.

Ове две јарке улоге у униформи, два су белега мартирског глумишта у контексту модерне и врло захтевне домаће драматургије. Али, ако бисмо бирали најовенчанију, најплоднију ролу Михајла Костића онда би то свакако био Лени у Спасенима Едварда Бонда. Бацимо, дакле, све фарове на овај подвижнички лик, на овај глумачки хоризонт, на овај драматски видокруг. Не треба се бојати истине, не треба бежати од њене колевке или њене могиле. Не ваља затварати очи или потурати и други образ, али када смо већ у позоришту, а оно хоће да буде помало “цео свет” и “свет у малом”, сетимо се речи Лазе Лазаревића: “Тако ми дође да тамо иза облака, као иза завесе на позорници, стоји спремна некаква трагедија...” Ви долазите у позориште да видите страшну и стравичну трагедију: у једном запуштеном парку, енглеском али без енглеске траве. група беспослених и бруталних младића каменицама насрће на бебу у колицима. Беба умире, а живот ништа није ни бољи ни гори од тога! Зликовци ће одробијати, мајка ће и даље водити кошмарни рат са мајком, њен отац ће мушку част чувати ништа мање суровим ћутањем. Само један младић, попут јунака Достојевског, препун понижења, праштања, доброте и добротинства, остаје на баналном стратишту: напуштен од девојке (и девојчуре Пеме), коштуњави безнадежни Лен поправља столицу дубећи на глави! Дубити на глави симбол је превасходно етички и естетички у овој величанствено хуманој драми, у овој озбиљно и силовито режираној, добровољно и понесено играној представи. Одавно се сурова збиља отуђеног света и пометених савести такозваних малих људи није збивала и откривала тако засићеном позоришном вокацијом која је свакој личности нудила магнетно поље едиповске атмосфере и социјалне распуштености у исти мах.

Редитељ Зоран Ратковић је следио све индикације писца Едварда Бонда као што је сразмерно веродостојно тумачио натурализам саме приче и неговао један нови, узбудљиво комични и трагедски натурализам игре, која нас позива да се спасемо моралног банкрота, не само пред завесом, него и када после изађемо на улицу! Лена је у редоследу нереди једне младићске душе играо Михајло Костић, грозничаво еластичан међу људима који су постали ствари или покварени механизми. Биће у тој улози много преузетих социјалних немира наше средине, али њени укупни валери су дубоко прирођени модерној игри чију је лепоту Костић већ домашио у нашој верзији Спасених, у драмској реализацији романа Кад су цветале тикве. Велико преображење и упечатљиво тумачење Мери, Олга Спиридоновић је спровела реалистичком заседом сваког збивања и бића на сцени, док је Ђурђија Цветић, иако још гласовно неконтролисана, остварила надпросечно једну просечну женску протуву у мини-сукњи и са мини-памећу. Али овом глумачки освежавајућем и надмоћно разиграном, приземно патетичном и безнадежно поетичном свету, додали су своје епизоде мање или више животворне, оргијашке, разбацане и Милан Гуговић, Иван Бекјарев, Бранко Цвејић и други, излазећи неформално из комедије и трагедије да би били “ужаснути и сами ко мач на оштрици!” У жамору свакодневног јадилука, у жубору колоквијалног језика где је псовка редукована језичка исповест, ова продукција тече у свој својој жестини, прецизности, природности и меланхоличности. Глумац полетног, али селективног изражајног бића Михајло Костић, у улози психолошки “штопованог” младића Лена, на пола пута између добра и зла, акције и нерада, – блиставо. у целој линији развоја и доказном поступку блокираног нигдениковића а, оправдава необичност драмског лика у сасвим обичној намерно обичној драми Едварда Бонда.